
Prikazi i osvrti

SVJEDOK I SUDIONIK "PROLJETNIH OLUJA" NA DRUGOME VATIKANSKOM SABORU

Frane FRANIĆ, *Crkva, stup istine. Uspomene na moje doktrinarne djelatnosti u II. vatikanskom saboru*, Književni krug, Split, 1998., 736 stranica.

Knjiga je tiskana u prigodi pastoralnog posjeta Svetog Oca Ivana Pavla II. Splitu, 4. listopada 1998. Ima 736 stranica, formata 23,5 x 17 cm; donosi njegovih 18 intervenata održanih u sabornici, kao i izbor iz pisanih intervenata predanih Tajništvu Sabora, te neke druge izabrane interverte predane nekim saborskim komisijama. Tekstovi intervenata na Saboru doneseni su na latinskom originalu i u hrvatskom prijevodu. Nakon intervenata slijedi njihov sažetak na hrvatskome i engleskom. Interventi nisu raspoređeni po kronološkom redoslijedu njihova iznašanja u Saboru, nego po temama. Nakon svake tematske cjeline nadbiskup Franić donosi svoj osvrt na rasprave koje su se, povezane s temom, odvijale na Saboru, kao i svoja naknadna razmišljanja o pojedinoj temi sve do završetka redakcije knjige. Taj osvrt donesen je na hrvatskom jeziku i u francuskom prijevodu.

Oprema knjige i prijevodi tekstova

Format knjige 23,5x17 cm u jednostavnom je i lijepom uvezu, tisak je dosta velik i veoma čitak što olakšava slijed misli tako zahtjevnog izlaganja. Paralelni prijevodi: latinski-hrvatski, engleski-hrvatski, ili pak susljedni hrvatski-francuski daju knjizi stanovitu prozračnost u čitanju. Originalni latinski tekstovi mons. Franića doimlju se ugodno, jer se osjeća gospodstvo nad tim jezikom, koji u

danim časovima teče posve lagano. I hrvatski prijevod je veoma lagan i čitak. Slično vrijedi i za engleske tekstove, kao i posebno za tečnost francuskog prijevoda.

Važnost knjige

Knjiga je svjedočanstvo jednog veoma aktivnog saborskog oca, i to našega splitskog (nad)biskupa mons. dr. Frane Franića, u jednom od prijelomnih događanja Crkve u XX. stoljeću, a možemo reći i posljednjih četiriju stoljeća (poslije Tridentskog sabora) i na pragu nove epohe općeljudske i crkvene povijesti.

Čitajući intervente mons. Franića ulazimo u to burno proljetno razdoblje Crkve, koje je na svoj način uvjetovano i stanjem u čitavom svijetu, te je Sabor ujedno odraz svjetskih zbivanja na duhovnome, filozofskom, vjerskom, političkom i socijalnom području čovječanstva u XX. stoljeću.

Mons. Franić navodi neke pojedinosti sa Sabora koje su inače nepoznate javnosti: primjerice, u pripremnom dijelu Sabora (str. 436), kao i za vrijeme samoga saborskog zasjedanja (kada je sam Papa zatražio da i manjina Doktrinarne komisije iznese u sabornici svoj prijedlog o papinu primatu i kolegijalitetu biskupa, a poslije toga će sam Papa donijeti svoj sud, što je zapravo bila Prethodna bilješka dokumenta o Crkvi, str. 437)! To se u Saboru nije javno znalo, a (nad)biskup Franić je unaprijed znao! Slično je i s interventom što ga je održao kardinal Bea u krugu Doktrinarne komisije u prilog manjinskog stava o odnosu Pisma i Predaje (str. 477-478).

Ozračje Sabora

Drugi vatikanski sabor u mnogočemu je sličan jednom olujnom razdoblju, jer je mnogo toga u Crkvi vriilo i duboko se mijenjalo. To su bile "proljetne" oluje u kojima se začinjalo nešto životno novo, mnoge stare grane su se lomile, a izbijale su nove mladice. S pravom stoga Y. Congar o tome vremenu piše knjigu: *Crkva u oluji!* (usp. str. 247, 473). Olujno je to vrijeme u Crkvi i svijetu, vani i kod nas. Pod tim vidom knjiga je veoma korisna jer donosi svjedočanstvo veoma zauzetog i aktivnog sudionika na Saboru, mons. dr. Frane Franića.

Veoma je korisno imati pred očima stanje tog vremena, o čemu kratko govori P. Rudolf Brajičić u uvodnom dijelu knjige. Povijest ekumenskih sabora povijest je ključnih događaja u povijesti Crkve. Tijekom 20 stoljeća Crkve održano je 20 općih sabora, što znači prosječno jedan sabor u svakom stoljeću. No 20. ekumenski sabor, tj. Drugi vatikanski, ima svoja posebna obilježja: održava se nakon

Prvoga vatikanskog (XIX. st.), kojemu je prethodio Tridentski (XVI. st.), što znači nakon nekoliko stoljeća neodržavanja općih crkvenih sabora. Zbog mnoštva novih pitanja Sabor je izdao najveći broj dokumenata od svih dotadašnjih sabora. Kvalitativno pak razlikuje se od prijašnjih time što mu je pristup istaknuto pastoralan: naviješta istinu i ljubav Evanđelja i tako želi privući one u neistini i neljubavi. U tom vidu Sabor je otkrio našem vremenu "novo lice Crkve", novo bogatstvo u starim riznicama blaga Crkve (usp. str. 32, ss.).

Sudjelovanja mons. Franića na Saboru

Dvije godine sudjeluje u Pripremnoj komisiji. Na Saboru je izabran u Doktrinarnu komisiju u kojoj također aktivno sudjeluje. Održao je više od 90 intervenata (što je iznad prosjeka većine saborskih otaca. Na Koncilu je naime sudjelovalo 3.068 saborskih otaca; usp. *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Indices, Typis Polyglottis Vaticanis, 1980., str. 801-926), a svakako i najviše od biskupa iz bivše Jugoslavije prisutnih na Saboru (nadbiskup zagrebački Franjo kardinal Šeper odmah je poslije njega s oko 70 održanih intervenata).

Franić surađuje u izradbi najdelikatnijih tema, kao što je pitanje odnosa papinskog autoriteta i kolegija biskupa, te odnosa Svetoga pisma i Predaje. Doktrinarna komisija imenuje ga da u ime manjine iznese njezin prijedlog u sabornici.

Zanimljivo je da se njegova aktivnost može djelomično usporediti s aktivnošću biskupa Strossmayera na Prvom vatikanskom saboru: obojica su veoma aktivni i predstavnici manjine (404 ss.). No, temeljna je razlika u sadržaju intervenata: Franić je nastupao u suprotnom smjeru od Strossmayera: dok je ovaj potonji bio protiv prikladnosti definiranja papinskog primata, Franić se potpuno založio u prilog integralnog Papina primata.

Metoda mons. Franića

On se služi skolastičkom metodom, pozitivnom i spekulativnom: temama pristupa svetopisamski, navodeći crkvene oce, crkvenu praksu, liturgiju (str. 183); koristi se spekulativnom metodom: traži definicije, metafiziku i ontologiju stvari, čime postizava ujedno i jasnoću (usp. str. 241; ontologija, str. 635; Pismo i Predaja, str. 450-461, 467, 480). Njegova je metoda ujedno egzistencijalna: okrenuta sadašnjem času (usp. *signa temporum*, koju ističe papa Ivan XXIII.); dijaloška: u svakome nastoji uočiti zajedničku točku susreta (u svakoj religiji, pa i u ateizmu, str. 652); osobna je i angažirana:

odvažno iznosi svoj pogled (usp. 252 ss. i dr.), makar i odudarao od većine (zato su ga neki nazivali "konzervativcem", 313).

Olujni vihori na Saboru

U svojoj knjizi *Crkva u oluji* Y. Congar je mislio na neke veoma burne i teške koncilske rasprave. Ta poredba veoma je slikovita i odgovara Petrovoj lađi Crkve, pa je slijedimo u ovom osvrtu na knjigu nadbiskupa Frane Franića.

1. Početni snažni udarci vjetra - pitanje "rute"

Plovidba Kristove lađe je odmah u početku, pri izlasku iz "luke", naišla na snažan udar vjetra. Bilo je pitanje "rute", kojom treba krenuti, i načina plovidbe. Radilo se o predloženim nacrtima i o metodi rada. To je očitovalo sasvim jasno da lađa Crkve mijenja svoju "rutu" u plovidbenom redu, makar cilj ostaje isti.

a) Pripravne komisije, koje je imenovao papa Ivan XXIII., a u jednoj od njih je sudjelovao i mons. Franić (Doktrinarna komisija), pripremile su 70 nacrti. No, nakon relacije tajnika Pripravne komisije, mons. Parentea, neki saborski oci burno su reagirali na taj prijedlog i nakon rasprave zaključilo se da se sastave novi nacrti, i to njih 16 (umjesto predloženih 70, str. 436-437). Dakle: mijenja se usmjerenje, kao i "opterećenje" Lađe. Pod taj olujni udar potpast će i Nacrt o Crkvi (u čijoj pripremi je sudjelovao i mons. Franić).

b) Nadalje, Sabor se opredjeljuje za pastoralnu metodu iznošenja istine, a ne nabranjanja i osuđivanja zabluda.

Vrijedno je istaknuti da je mons. Franić u pripremnom vremenu Sabora predložio 17 tema za raspravu (str. 52-55), koje su doktrinarne, pravne i liturgijske naravi, kao i s područja svećeničke duhovnosti (str. 57). Mons. Franić jasno ističe da je njegovo glavno zanimanje ekleziologija kao profesora teologije i kao biskupa (str. 59). On se dakle našao na svojem terenu, te će i veoma aktivno sudjelovati u toj plovidbi lađe Crkve: s obzirom na njezino nutarnje ustrojstvo kao i u njezinim odnosima prema van (usp. str. 58-62).

2. Ekleziološke oluje

Veoma je dobro problematiku Sabora izrazio kard. J. L. Suenens kad je predložio neka Sabor ima dva dijela: o Crkvi prema unutra i o Crkvi prema van (str. 34). No, bilo je tu više olujnih udara. Nije ovdje mjesto da iznosimo ekleziologiju Drugoga vatikanskog niti

da se detaljno osvrćemo na sve nijanse tog raspravljanja na Saboru, kako se nalazi u knjizi mons. Franića. Bit će dovoljno upozoriti na izrazito teške olujne časove.

a) Rasprave oko definicije Crkve

Sabor sasvim jasno ističe misterij Crkve i njezinu sakramentalnost. Njezina nutarnja zbiljnost je veoma bogata i složena, a da bi se lako definirala. Stoga ne ponavlja Bellarminovu definiciju Crkve, usredotočenu na strukturu i njezinu vidljivu stranu, nego donosi više biblijskih poredbenih slika o Crkvi i naziva je misterijem. U tom vidu Sabor ujedno daje prednost slici Naroda Božjega, u kojemu sudjeluju svi - hijerarhija i vjernici laici.

b) Oluja oko "zapovjedničkog" mosta - odnos pape i kolegija biskupa

Postavlja se pitanje tko ima vrhovnu vlast u Crkvi ili pitanje o odnosu između pape i kolegija biskupa (186 ss.).

Prvi vatikanski sabor jasno je definirao primat pape, a nije doradio pitanje vlasti biskupa. Drugi vatikanski razrađuje pitanja episkopata. U tim raspravama živo sudjeluje mons. Franić: najprije ističući da je biskupstvo punina sakramenta svetog reda, a ne samo vlast, te da dosljedno biskupi imaju vlast upravljanja Crkvom izravno od Isusa, po primanju svetoga reda, a papa pri tome sudjeluje kao onaj koji aktivira tu potenciju u biskupima dodjeljujući im pojedini teritorij Crkve na upravljanje; tom snagom sakramenta reda biskupi ujedno tvore kolegij zajedno s rimskim biskupom, kao svojom glavom (usp. 167 ss.).

Dotad nije bilo osobitih teškoća, ali je oluja buknila kada se došlo na pitanje može li papa sam, u danom času, bez biskupskog kolegija, upravljati Crkvom. Tu su se saborski oci podijelili na većinu i manjinu. Mons. Franić je bio pobornik manjine i u Doktrinarnoj komisiji, čiji je bio član, i u Saboru, gdje je iznio i prijedlog manjine u prilog integralnoga papinskog primata (tj. da papa upravlja Crkvom kao glava biskupskog kolegija, bilo kolegijalno na saboru zajedno s njima, bilo kada sam donosi neku odluku.

Bila je to jedna od najtežih oluja na Saboru. Nakon iznesenih mišljenja većine i manjine doktrinarne komisije, i nakon glasovanja, papa Pavao VI. dolazi u sabornicu i daje svoju Prethodnu bilješku u smislu integralnog papinskog primata (str. 186 ss., 231, 244 ss.).

c) Rasprave o stalnim đakonima

O tome se dostatno i živo raspravljalo. U raspravama je sudjelovao i mons. Franić, u više navrata. U pozadini pak njegovih intervenata bilo je nekoliko pitanja, kanonsko-disciplinsko, svećeničkog celibata i ovisnosti o državnim strukturama. Naime,

uvođenjem stalnog đakonata, ide se za tim da se on podjeljuje oženjenim muškarcima. To može polako voditi k olabavljenju prakse celibata kod svećenika. U svakom slučaju, oženjeni đakoni su, zbog žene i djece, materijalno osjetljiviji te mogu pasti pod pritisak države radi uzdržavanja obitelji. Franić ima pred očima komunističke zemlje i njihova staleška udruženja (str. 287 ss., 306 ss.).

3. Teški vihor oko "komunikacijskog tornja" - rasprave o Pismu i Predaji

Kada je došla na red rasprava o Pismu i Predaji, u sabornici se digla veoma teška i burna rasprava. Ona će dugo trajati i riješit će se tek u četvrtom saborskom zasjedanju, u dokumentu O božanskoj objavi (*Dei Verbum*, str. 441). I u ovim raspravama živo sudjeluje mons. Franić u Doktrinarnoj komisiji i u sabornici. On je zastupao manjinu i iznio je prijedlog manjine u sabornici, braneći stav da su izvori Objave Pismo i Predaja. (str. 451 ss., 468 ss., 477 ss.).

4. Olujni udar oko "Marijina svjetionika"

Zbog svojega pastoralnog usmjerenja Sabor nije želio naglašavati Marijinu ulogu i time donekle izazivati odijeljenu braću, te je otuda došlo do još jednog manjeg olujnog udara vjetra. Radilo se je o tome da li o Mariji raspravljati u posebnom dokumentu i da li Marijinu ulogu u djelu otkupljenja jasno izraziti nazivom "suotkupiteljica". Sabor se je podijelio u dva tabora. Mons. Franić je zastupao mišljenje, kao i naš istaknuti svjetski mariolog, dr. o. Karlo Balić da bi trebalo jasno istaknuti tu Marijinu ulogu. Sabor se ipak odlučio na to da se o Mariji govori u sklopu dokumenta o Crkvi i da joj se ne dodaju novi naslovi.

No i ovdje je, kaže mons. Franić, Gospodin zahvatio preko Pape koji je svečano, na blagdan Gospe od Zdravlja, 21. studenoga 1964., u sabornici pročitao svoju odluku o "Mariji Majci Crkve" (str. 156). Nakon Sabora, ističe mons. Franić, Marija je svoju majčinsku brigu prema nama iskazala i preko ukazanja u Međugorju (158 s.).

5. Briga za "energetske izvore" - karizme i sredstva svetosti

Poredbeno je to rečeno. Svi naime znamo da je danas u svijetu jedan od temeljnih problema energetska pitanje. Nije li zbog toga čitav zapadni svijet bio upleten u "kuvajtski rat" i riješio ga veoma brzo, što nije bio slučaj s ratnim stanjem na Balkanu.

a) Lađa Crkve zacijelo se kreće svojim božanskim snagama: od prvih Duhova kada je "olujni vjetar" Duha zahvatio dvoranu-lađu gdje su bili apostoli, pa tijekom susljednih vremena. Nije bez razloga i papa Ivan XXIII. sazivajući Sabor govorio o novim Duhovima. Uvijek iznova Crkvi treba dah Duha, vjetar Duha Svetoga. To se dogodilo na Saboru, a pogotovo nakon njega. (Zanimljivo je da je pitanje karizmi ušlo prilično teško u saborske dokumente, pri čemu je posebno zaslužan kardinal J. Suenens). Makar Franić veoma ističe hijerarhijsku strukturu Crkve, također je veoma osjetljiv i prema njezinoj mističnoj dimenziji, što se vidi u isticanju raznih karizmatičkih pokreta (str. 372). Sam je ujedno sudjelovao i sudjeluje u Marijinu djelu (fokolarini, usp. str. 809 s.).

b) Nije riječ o materijalnim izvorima energije, nego o duhovnima, koje mons. Franić ima pred očima. U svojim interventima stoga mnogo inzistira na svetosti svećenika, biskupa, redovnika i običnih vjernika (str. 533 ss.).

c) U danim časovima je poput utopista, primjerice kada govori o "Crkvi siromaha" (str. 341).

6. Brigada oko dijaloško-ekumenskog usmjerenja

a) Ekumensko usmjerenje najprije ga zanima na našem tlu, u bivšoj Jzgoslaviji i u Splitu (str. 389 ss.). O tome donosi veoma korisna retrospektivna razmišljanja (str. 400 ss.).

b) U više navrata pokušava uspostaviti dijalog s komunistima u svojoj nadbiskupiji. O tome u različitim prigodama iznosi svoja razmišljanja, od samih početaka knjige sve do njezina završetka. Na tom području je ujedno doživio veoma tešku kušnju pred kraj svoje nadbiskupske službe (str. 667 ss.). Veoma je zanimljiva njegova analiza tadašnje situacije na našim prostorima (str. 640 ss.).

7. Oluje koje zahvaćaju osobu mons. Franića

a) Sasvim jasno mons. Franić ističe, u nekoliko navrata, kako je doživio opasnost ateističkog marksizma za Crkvu te se borio protiv njega od početka svoje biskupske službe. U tu svrhu je kao biskup-generalni vikar, ovlašten od biskupa Bonefačića, izdao sankcije, uz postojeću zabranu biskupa ondašnje Jugoslavije (*non licet*), za Staleško svećeničko udruženje, u vrijeme Titove Jugoslavije (god. 1963.). Najprije ga je stigla oluja u progonima i prijetnjama ubojstvom, koje je doživio od komunista, zbog čega je i teško obolio. A zatim, pošto je u bolnici nadišao bolest i kao rekonvalescent i član

Pripravne komisije Sabora došao u Rim, čuo je neodobranja svojega postupka prema tom Udruženju, i od samoga pape Ivana XXIII. Franić je tada izrazio Papi spremnost da se odrekne službe upravljanja biskupijom, jer da nije zgodno da on povuče kazne koje je izrekao, pa neka to učini njegov nasljednik. Čekao je Papin odgovor dulje vrijeme, ali nije stiglo njegovo razrješenje od biskupske službe nego imenovanje za rezidencijalnog biskupa (usp str. 308 s., 590 ss.).

b) Budući da je Sabor inzistirao na pastoralnoj metodi neosuđivanja zabluda i na isticanju istine i dijaloga, i nadbiskup Franić to prihvaća, te po povratku sa Sabora ta načela provodi u svojoj Nadbiskupiji. No, njegove intervente i dijaloge s marksistima neki krivo tumače i tuže ga u Rim da potkopava i ruši Crkvu. Mons. Franić se tada nalazio u tjeskobi i očekivao je sve, pa i svrgnuće s nadbiskupske stolice, dok mu papa Ivan Pavao II. nije, prigodom zlatnog misničkog jubileja (1986.), uputio pismo pohvale za njegovo pastoralno djelovanje.

Franićeva autobiografija

U komentaru uz 18. poglavlje mons. Franić iznosi autobiografske podatke od 1940. do umirovljenja 1988.: odnos s komunistima, s papom Ivanom XXIII., sa svim napetostima i poteškoćama (str. 590-598).

U komentaru uz 19. poglavlje, osvrće se na teškoće s talijanskim i njemačkim fašizmom, kao i marksizmom. Franić ovdje daje oduška svojim teškim iskustvima pod okupacijom Italije i Njemačke, na terenu svoje (nad)biskupije (640 ss.), te i iskustvima sa marksizmom, koji je u svojoj biti ujedno ateizam (658 s.).

Oproštajna riječ mon. Franića i završna vizija

Završetak knjige je poput oprosne riječi apostola Pavla kad se opraštao od zajednice u Miletu. Nadbiskup Franić se tim riječima na svoj način oprašta od svoje drage Crkve u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, gledajući na sliku "Janjeta među vukovima" i na Ljubav Križa, koja uvijek iznova otkupljuje svijet, i koja po svetom Trodnevlju vodi u život i sjaj Uskrsloga.

Znakovito je da je mons. Franić dao u svojoj Nadbiskupskoj kapeli napraviti upravo sliku Janjeta među vukovima, koju je naslikao Ivo Dulčić, a dominira čitavom stijenom zida u pozadini oltara.

On doživljava Crkvu i sebe među vukovima u svijetu, što su različiti ateizmi (str. 668), ali i među vukovima u Crkvi, što su razni krivi nauci, kao i lažna braća (str. 669).

Biti s Isusom "janje među vukovima", to je ono nasljedovanje koje je Isus stavio svojim za uzor!

U toj viziji dominira vrhunski zakon ljubavi. U meditativnom ekskursu pri kraju knjige Franić se uzdiže iznad zemlje razmišljajući o svojim oštrim interventima protiv ateističkog marksizma i ostalih zabluda, i gleda na moral ljubavi, koji je Sabor uzeo kao normu, a pape Ivan XXIII. i Pavao VI. su ga također zastupali i provodili. U svojem teološkom razmišljanju iznosi uzvišenost teologije križa i morala ljubavi koji ide do Kalvarije i s Kalvarije sve privlači sebi! (usp. 660 ss.)

Pogled u budućnost - nova evangelizacija

Ta završnica ujedno je i perspektiva nove evangelizacije, o kojoj govori Franić na kraju svojih razmišljanja o budućnosti Crkve i svijeta. Križ priprema Uskrs: Crkva je navjestiteljica Krista Raspetoga i Uskrsloga; njegove ljubavi, sve do smrti na križu, i njegovog novog života, u Ocu i Duhu. Crkva prenosi snagom novih Duhova i današnjem svijetu tu Radosnu vijest i život. Stoga sadašnji papa Ivan Pavao II. upravo sada, na ulasku u treće tisućljeće, poziva Crkvu na novu evangelizaciju i govori o novom izljevu Duha u predstojećem Jubileju 2000. obljetnice! Na taj je način Drugi vatikanski sabor imao doista veoma važnu ulogu pripreme za nove Duhove što ih Gospodin želi ostvariti u naše dane, u Jubileju 2000. (str. 704)!

Zaključak

Knjiga nadbiskupa dr. Frane Franića po svojem sadržaju jest: svojevrsni dnevnik Sabora, njegova biografija, osvrt na previranja u Crkvi i svijetu, s posebnim osvrtom na fašizam i komunizam, traženje pastoralnih rješenja za Crkvu u našim krajevima u teškom razdoblju komunističke vladavine, trajno traženje putova dijaloga, dijelom je i filozofija, socijologija i teologija povijesti; na kraju prelazi u viziju nove evangelizacije. Po tome je ona vrijedno svjedočanstvo za nas i za buduće naraštaje.

Josip Marčelić